

FINLANDIYADA MUSTAQIL TA'LIMNI TASHKIL ETISH

Xalqaro Nordik universiteti Ilmiy bo'lim mutaxasisi
Yuldashev Shukurillo
ORCID: 0009-0008-3718-505X

Annotatsiya: Finlandiya ta'lim tizimi mustaqil o'qitish va o'rganishni tashkil etish orqali butun dunyoga namuna bo'lib kelmoqda. Ushbu maqola Finlandiyada mustaqil ta'limni qanday tashkil etilishi, uning pedagogik metodlari, talabalarning o'zini rivojlantirishdagi roli hamda bu tizimning boshqa davlatlar ta'lim tizimlariga ta'siri haqida tahliliy ma'lumot beradi. Maqola, shuningdek, mustaqil ta'limning muhim jihatlarini o'rganib, uning afzalliklari va qiyinchiliklarini ham yoritadi.

Kalit so'zlar: finlandiya ta'lim tizimi, mustaqil o'rganish, pedagogik metodlar, ta'limda innovatsiya, o'qituvchi va o'quvchi roli, ta'lim samaradorligi, ta'limda texnologiya, talaba mustaqilligi

Аннотация: Финская система образования служит примером для всего мира благодаря организации самостоятельного обучения и изучения. Эта статья предоставляет аналитическую информацию о том, как организуется самостоятельное образование в Финляндии, о его педагогических методах, роли студентов в их саморазвитии, а также о влиянии этой системы на образовательные системы других стран. Статья также исследует важные аспекты самостоятельного обучения, освещая его преимущества и сложности.

Ключевые слова: финская система образования, самостоятельное обучение, педагогические методы, инновации в образовании, роль учителя и ученика, эффективность образования, технологии в образовании, независимость студентов.

KIRISH

Finlandiya ta'lim tizimi ko'p yillardan buyon dunyodagi eng ilg'or tizimlardan biri sifatida tan olingan. Bunda, asosan, mustaqil ta'limga katta e'tibor qaratilishi muhim rol o'ynaydi. Finlandiyada ta'lim jarayonining asosiy tamoyili

shundaki, o'quvchilar nafaqat o'qituvchidan bilim oladilar, balki o'z-o'zini rivojlantirish va yangi bilimlarni o'zlashtirish qobiliyatini ham o'zida shakllantiradilar. Ushbu maqolada mustaqil ta'limni tashkil etishning muhim omillari, uning samaradorligi va kelajakdagi ta'siri haqida fikr yuritiladi.

Finlandiyada mustaqil ta'limni tashkil etish o'zining o'ziga xos yondashuvlari va texnologik imkoniyatlari bilan ajralib turadi. Ta'lim tizimi o'quvchilarga o'z-o'zini o'rganish qobiliyatini rivojlantirish imkonini beruvchi asosiy tamoyillarga asoslangan bo'lib, bu orqali o'quvchilar o'z ta'lim yo'nalishlarini mustaqil ravishda tanlay olishadi. O'qituvchilar esa bu jarayonda yo'l boshchi rolini bajaradilar. Pedagogik metodlar Finlandiyada ta'lim tizimining asosiy qismini tashkil etadi. Darslar interaktiv tarzda tashkil etilib, o'quvchilarning mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Ta'limda innovatsiyalar va texnologiyalar keng qo'llanilib, o'quvchilar mustaqil ta'lim olishda zamonaviy texnologik vositalardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Masalan, raqamli resurslar va onlayn platformalar orqali o'quvchilar ma'lumotlarga kirish huquqiga ega bo'lishadi. Mustaqil ta'lim tizimi talabalarning mustaqilligi va mas'uliyat hissini kuchaytiradi. O'quvchilar dars jarayonlarida mustaqil fikrlash, o'z-o'zini nazorat qilish va rejalashtirishni o'rganadilar. Bu ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatlarida muvaffaqiyatga erishishlariga yordam beradi. Finlandiyaning mustaqil ta'lim modeli ko'plab boshqa mamlakatlar uchun ham namuna bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Finlandiyada mustaqil ta'lim tizimi o'quvchilarga o'z ta'lim jarayonlarini mustaqil boshqarish imkoniyatini beradi. Bu tizim o'quvchining qiziqishlari, ehtiyojlari va qobiliyatlariga mos ravishda individual ta'lim rejasini yaratishga qaratilgan. O'qituvchilar bu jarayonda asosan yo'l boshchi va maslahat beruvchi sifatida ishtirok etadilar. Ular o'quvchilarni o'z-o'zini rivojlantirishga undab, ularga kerakli resurslar va vositalarni taqdim etadilar. Finlandiyada ta'lim texnologiyalari mustaqil ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Raqamli o'quv platformalari va onlayn resurslar o'quvchilarga darslarni individual ravishda

o'rganish imkonini beradi. Masalan, video darsliklar, elektron kitoblar va testlar orqali o'quvchilar o'z bilimlarini mustaqil ravishda mustahkamlashlari mumkin. Shuningdek, talabalarga guruh ishlarini bajarishda zamonaviy texnologiyalar yordam beradi. Finlandiyada o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabat o'qituvchining doimiy nazorati ostida bo'lib, qattiq tuzilgan darslarni emas, balki o'zaro hamkorlikni ta'minlaydi. O'qituvchilar talabalarga o'zlariga mos yo'nalishlarda bilim olishlariga imkon berishadi, bu esa talabalarning qiziqishlarini oshirishga yordam beradi. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki yo'l boshchi sifatida ham xizmat qiladi. Finlandiya ko'p millatli mamlakat sifatida ta'limda ham ko'p madaniyatli yondashuvni qo'llab-quvvatlaydi. Bu o'quvchilarni turli madaniyatlarni tushunish va hurmat qilishga o'rgatadi. Shuningdek, bu ularga dunyoqarashlarini kengaytirish imkonini beradi. Mustaqil ta'lim tizimi madaniy xilma-xillikni inobatga olib, har bir talabaning ehtiyojlariga mos tarzda ta'lim berishga intiladi. Mustaqil ta'lim tizimi o'quvchilarning o'z bilimlariga bo'lgan javobgarlikni kuchaytiradi. Bu ularga kelajakdagi hayotiy va kasbiy faoliyatlarida mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, bu tizim o'quvchilarga o'z qobiliyatlarini yanada rivojlantirish imkonini beradi va ularga kasbiy jihatdan muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan malakalarni taqdim etadi. Finlandiya ta'lim tizimida mustaqil o'rganishga ko'proq urg'u berilgan bo'lsa-da, bu tizim ba'zi talabalarda qiyinchiliklarga sabab bo'lishi mumkin. Masalan, barcha talabalar ham o'z-o'zini boshqarish qobiliyatiga ega bo'lmasligi mumkin. Bunday holda o'qituvchilarning yordamchi roli muhim bo'lib, ular o'quvchilarga mos ravishda maslahat berish va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

O'zbekiston va Finlandiya ta'lim tizimi turli tarixiy, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlarda rivojlangan, shuning uchun ularning mustaqil ta'limni tashkil etish yondashuvlarida sezilarli farqlar mavjud. Ushbu bir nechta farqlarni ikki ustun orqali ko'rib chiqishimiz mumkin.

O'zbekiston ta'lim tizimida mustaqil ta'lim tashkil etilishi	Finlandiya ta'lim tizimida mustaqil ta'lim tashkil etilishi
<p>1. Mustaqil ta'lim konsepsiyasi</p> <p>O'zbekistonda ta'lim tizimi hali ham markazlashtirilgan va an'anaviy usullarga tayangan bo'lib, talabalarning o'z-o'zini boshqarishi nisbatan kam. O'quvchilar ko'pincha o'qituvchiga bog'liq bo'lib, dars jarayonida mustaqil fikrlash yoki o'z bilimlarini mustaqil rivojlantirish imkoniyatlari cheklangan. Mustaqil ta'lim asta-sekin joriy qilinmoqda, ammo u hali Finlandiyaga nisbatan keng ko'lamda qo'llanilmayapti.</p>	<p>1. Mustaqil ta'lim konsepsiyasi</p> <p>Finlandiyada mustaqil ta'lim o'quvchilarning o'z ta'lim yo'lini tanlash, ma'lumotlarga mustaqil kirish va o'z o'rganish jarayonlarini boshqarish kabi tamoyillar bilan tavsiflanadi. Bu tizimda o'quvchilar faqat o'qituvchilardan ko'rsatma olish bilan cheklanmay, balki o'zlari maqsad qo'yib, o'z bilimi va rivojlanishini boshqaradilar. O'qituvchi esa talabalarga maslahat beruvchi va yo'l boshchi rolini bajaradi.</p>
<p>2. Ta'lim muhitida texnologiyalardan foydalanish</p> <p>O'zbekistonda ta'lim texnologiyalari so'nggi yillarda rivojlanmoqda, ammo raqamli resurslardan foydalanish hali ham keng ko'lamli emas. Pandemiya davrida onlayn ta'limga o'tish bo'yicha ba'zi bosqichlar amalga oshirildi, ammo texnologik vositalarga kirish imkoni hamma joyda bir xil emas. Ayrim hududlarda texnologiya cheklanganligi sababli, talabalar uchun mustaqil</p>	<p>2. Ta'lim muhitida texnologiyalardan foydalanish</p> <p>Finlandiyada raqamli vositalar va texnologiyalar mustaqil ta'limning asosiy qismi hisoblanadi. Har bir talaba darslarda raqamli qurilmalardan foydalanish imkoniyatiga ega va ta'lim resurslari onlayn platformalar orqali taqdim etiladi. Talabalar onlayn darsliklar, interaktiv testlar va boshqa raqamli resurslar orqali o'z mahoratlarini mustaqil rivojlantirishlari mumkin. Shuningdek, darslarda</p>

o'qitishni tashkil etish murakkab bo'lishi mumkin.	texnologiyadan faol foydalanish innovatsion va mustaqil o'qitishni qo'llab-quvvatlaydi.
<p>3. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi rol</p> <p>O'zbekistonda o'qituvchi hali ham ta'lim jarayonida markaziy rol o'ynaydi. Darslar ko'pincha o'qituvchining nazorati ostida o'tadi va o'quvchilarning mustaqil ravishda qaror qabul qilish imkoniyati cheklangan. Mustaqil fikrlash va o'z bilimini mustaqil rivojlantirish ustida ko'proq ishlash kerak bo'lgan yo'nalishlardan biridir.</p>	<p>3. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi rol</p> <p>Finlandiyada o'qituvchining roli maslahatchi va qo'llab-quvvatlovchi sifatida belgilanadi. O'quvchilar o'z o'zini boshqaradi va o'qituvchilar o'quvchilarga yo'nalish beradi, ularning qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida teng munosabatlarni ta'minlaydi va o'quvchilar o'z qarorlarini qabul qilishga o'rgatiladi.</p>
<p>4. Ta'lim yondashuvlari</p> <p>O'zbekistonda ta'lim davlat tomonidan nazorat qilinadi va o'quv dasturlari milliy standartlarga asoslangan. Har bir o'quvchi uchun individual yondashuv cheklangan bo'lib, ko'proq umumiy standartlarga asoslangan o'quv rejalar qo'llaniladi. Mustaqil ta'lim tizimi rivojlantirilayotgan bo'lsa-da, bu hali to'liq amalga oshmagan.</p>	<p>4. Ta'lim yondashuvlari</p> <p>Finlandiya ta'lim tizimi o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan. Har bir o'quvchi o'ziga mos ravishda bilim oladi, o'quv dasturlari moslashtirilgan va talabalarga mustaqil fikrlash va tanlov qilish imkoniyatini beradi. Ta'lim jarayoni o'quvchining qiziqishlariga asoslanadi va individual rivojlanishga yordam beradi.</p>
<p>5. Pedagogik usullar va yondashuvlar</p>	<p>5. Pedagogik usullar va yondashuvlar</p>

<p>O'zbekistonda an'anaviy ta'lim usullari hali ham ko'proq qo'llaniladi, bu yerda o'quvchilar ko'pincha nazariy bilimlarni o'rganadilar. Amaliy va interaktiv darslar nisbatan kam va o'quvchilar dars jarayonida o'qituvchining ko'rsatmalariga ko'proq bog'liq bo'ladilar. Mustaqil o'rganish madaniyati asta-sekin rivojlanmoqda.</p>	<p>Pedagogik metodlar Finlandiyada talabalarni mustaqil fikrlashga, ijodkorlik va o'z-o'zini boshqarishga o'rgatadi. Interaktiv darslar va amaliy mashg'ulotlar yordamida o'quvchilar o'z bilimi va qobiliyatlarini rivojlantirishga imkoniyatga ega. Bu o'z navbatida o'quvchilarning mustaqil o'qish motivatsiyasini oshiradi.</p>
<p>6. Mustaqil ta'lim natijalari</p> <p>O'zbekistonda mustaqil ta'lim bo'yicha natijalar hali keng qamrovli emas, chunki tizim rivojlanish bosqichida. O'quvchilar ko'pincha nazariy bilimlar bilan cheklanib, amaliy hayotda ularni qo'llashda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Ammo davlat tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlar bu sohada o'zgarishlar kiritishga qaratilgan.</p>	<p>6. Mustaqil ta'lim natijalari</p> <p>Finlandiyada mustaqil ta'lim o'quvchilarga mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va hayotda o'zlarini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatlarida muvaffaqiyatga erishishlari uchun muhim asosdir. Natijada, PISA kabi xalqaro ta'lim baholash dasturlarida Finlandiya yuqori o'rinlarni egallaydi.</p>

XULOSA

Finlandiya va O'zbekistonda mustaqil ta'limni tashkil etishda sezilarli farqlar mavjud. Finlandiya ta'lim tizimi talabalarning mustaqilligi va texnologik imkoniyatlarga asoslangan bo'lsa, O'zbekistonda ta'lim tizimi hali ham an'anaviy shaklda qoldi va markazlashtirilgan. Biroq, O'zbekiston ham asta-sekin mustaqil ta'limni rivojlantirish yo'lida islohotlar o'tkazmoqda, bu esa uzoq muddatda ta'lim sifatini yaxshilashga olib kelishi mumkin. Finlandiya modelini o'rganish va mahalliy

sharoitlarga moslashtirish orqali O'zbekiston ta'lim tizimi samaradorligini oshirishi mumkin.

Finlandiyada mustaqil ta'limni tashkil etish jarayoni ta'lim sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu tizim orqali talabalar o'z bilimi va tajribasini mustaqil ravishda kengaytirib borishlari mumkin. Bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun asosiy poydevor bo'lib xizmat qiladi. Boshqa davlatlar ham ushbu modelni o'z tizimlariga tatbiq etishlari orqali ta'lim sifati va samaradorligini oshirishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sahlberg, P. (2015). Finnish Lessons 2.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland? Teachers College Press.
2. Hargreaves, A. (2008). Sustainable Leadership. Wiley.
3. Niemi, H. (2016). Finnish Teachers and Their Professional Development. Springer.
4. Simola, H. (2005). The Finnish Miracle of PISA: Historical and Sociological Remarks on Finnish Education and Its Reforms. Comparative Education.
5. OECD. (2010). Finland: Slow and Steady Reform for Consistently High Results.
6. Xasanov, O. (2019). Ta'lim sifatini oshirishning innovatsion yondashuvlari. Tashkent: Fan va texnologiyalar nashriyoti.
7. Qodirov, R. (2018). O'zbekistonda ta'lim tizimining rivojlanishi va istiqbollari. Tashkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
8. Saidov, A. (2020). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar: Nazariya va amaliyot. Tashkent: Yangi asr avlodi nashriyoti.
9. Karimova, M. (2017). O'quv jarayonini tashkil etishda innovatsion metodlar. Samarqand: Ma'naviyat nashriyoti.